

In het najaar van 2010 begint crisis pas echt

Het huidige economische systeem biedt geen uitzicht op het wegwerken van de mondiale schuldenlast.

Santiago Niño-Becerra

De auteur is hoogleraar economische structuur aan de universiteit Ramon Llull in Barcelona. Zijn boek *De crash van 2010*, dat in Spanje al 15 keer is herdrukt, verschijnt deze week in het Nederlands. Santiago Niño-Becerra kondigde de huidige crisis reeds in 2006 aan, en meent dat het economisch systeem zich nooit meer volledig van de klap zal herstellen.

Elf september 2007. José Luis Rodríguez Zapatero, regeringsleider van Spanje, zegt in de vergadering van zijn socialistische Kamerfractie: 'In de Champions League van de wereldconomie is Spanje de ploeg die de meeste wedstrijden wint, de meeste doelpunten scoort en de minste tegengoals krijgt.'

15 juni 2010. Elena Salgado, minister van Economische Zaken, verklaart tegenover de Kamercommissie voor economische en financiële zaken: 'Spanje moet het vertrouwen van de financiële markten zien te winnen.'

Als we aannemen dat de eerste bewering waar is en de tweede buiten kijf staat, hoe kan de Spaanse economie in amper drie jaar dan zo dramatisch zijn verslechterd? Of is er eigenlijk helemaal niet zo veel veranderd?

De Spaanse economie is betrekkelijk groot. Zij maakt 9 procent uit van het Europese bruto binnenlands product (bbp) en 2 procent van het wereldwijde bbp. Maar tegelijk is de Spaanse economie zwak. De totale schuldenlast - van overheden, bedrijven, financiële instellingen en particulieren - bedraagt 400 procent van het bbp, oftewel viermaal de totale jaarlijkse productie van het land. Bovendien wordt die productie gekenmerkt door een lage toegevoegde waarde en een sterke afhankelijkheid van het buitenland. Zo waren tijdens de gouden jaren van het afgelopen decennium de bouw, het toerisme, de auto-industrie en de horeca goed voor bijna 35 procent van het Spaans bbp.

In korte tijd heeft Spanje een spectaculaire groei doorgemaakt. Als we het inkomen per hoofd in de 15 lidstaten die de Europese Unie in 1995 telde op honderd indexeren, dan klimt Spanje op van 64 in 1995 naar 83 in 2009. Dat oogt fraai, maar die groei is gebaseerd op een arbeidsintensief model met geringe kapitaalinvesteringen en een beroepsbevolking die ofwel onvoldoende ofwel overgekwalificeerd is en dus niet adequaat voor veel van de taken die zij moet verrichten. In dit licht is het niet verwonderlijk dat de nascholingsgraad van werknemers in het Spaanse bedrijfsleven met 22,6 procent (2005) tot de laagste in de EU-15 behoort.

Het voorspelbare resultaat hiervan is een uiterst lage productiviteit. Spanje had in het 'gouden jaar' 2005 dezelfde arbeidsproductiviteit als Zweden en Oostenrijk in 1973. Goed, dat is dan de erfenis uit het verleden. Maar waar gaat het nu heen?

De Spaanse economie staat voor twee kolossale problemen. Ten eerste is dat haar interne zwakte en ten tweede de internationale situatie van verlamming die bij een afhankelijke economie als de Spaanse hard aankomt.

Om uiteenlopende redenen zijn de Spaanse financiële instellingen zo goed als gevrijwaard gebleven van besmetting met giftige activa als de subprime-hypotheek en derivaten als de credit default swaps. Maar het achterliggende probleem, dat van de gedevalueerde activa, gaat ook aan Spanje niet voorbij. De oorzaak ligt hier in de kredieten die verstrekt werden aan bouwbedrijven en projectontwikkelaars, een sector die nu vrijwel tot stilstand is gekomen. Een tweede oorzaak is de hoge hypotheekschuld van gezinnen en particulieren op een moment dat de werkloosheid is opgelopen tot boven de 20 procent. Kunnen de Spaanse financiële instellingen hun betalingsverplichtingen - 400 miljard euro tot eind 2012 - nakomen? Zullen zij ontvangen wat ze te goed hebben, 325 miljard alleen al van de bouwsector?

Begin dit jaar had Spanje een schuld van 195 miljard aan Franse financiële instellingen, 210 miljard aan Duitse en 100 miljard aan Britse banken. Daarnaast hadden diverse instellingen uit andere landen nog

De schuldenlast is het gevolg van de manier waarop de wereldconomie is gegroeid

eens 425 miljard uitgeleend. De vraag is natuurlijk: kan Spanje dit terugbetalen? Als Spanje niet kan betalen, lopen de kredietverlenende instellingen een kolossale schade op. De Griekse schuld bedraagt, ter vergelijking, slechts 186 miljard, en de interventie ter waarde van 110 miljard geldt als een reusachtige reddingsoperatie.

Eigenlijk gaat de vraag veel verder. Zullen andere landen ook kunnen betalen wat zij verschuldigd zijn? Het Verenigd Koninkrijk heeft een schuld van 470 procent van zijn bbp, Japan 460 procent, Zuid-Korea 330 procent, Zwitserland, Frankrijk en de Verenigde Staten tegen de 300 procent en Duitsland 275 procent. Het probleem van vandaag is de totale wereldwijde schuldenberg, niet de staats- of de buitenlandse schuld. En

deze schuldenlast is het gevolg van de manier waarop de wereldconomie de afgelopen 20 jaar is gegroeid.

Ik denk dat de onlogische dollarcoërs in de jaren 1980 niets anders was dan de ultieme uitdrukking van uitputting van het systeemmodel dat sinds 1950 had gefunctioneerd. Deze uitputting manifesteerde zich in de recessie van 1991 en werd te lijf gegaan op de enige manier waarop, dit mogelijk was: de kredietmachine in werking zetten.

Tussen 1991 en 2007 is het internationale sociaal-economische systeem steeds verder afgegeden onder de schuldenlast. Tegelijk was het hyperkrediet het enige en laatste redmiddel om het uitgeputte model nog een tijdje op de been te houden. In september 2007 luide de uitbarsting van de subprime-crisis het begin in van een periode van aanhoudend verval, zij het met tijdelijke oplevingen als gevolg van de stroom aan reddingsoperaties en stimuleringsprogramma's die regering uit de hoed toverden. In totaal ging het om niet minder dan 29 procent van het bbp van de ontwikkelde landen, en dat allemaal voor niets. Erger nog, het heeft geleid tot onhoudbare overheidstekorten en onbetaalbare schulden die particulieren, financiële instellingen en staten in een wurggreep houden en een model verlammen dat niet in staat is oplossingen te vinden voor een volstrekt nieuwe problematiek.

Bestaande recepten werken niet meer. Spanje is in dit verhaal niet meer dan een voorbeeld, het zoveelste ongeluk in een poel van buitensporige productiecapaciteit, excessieve schuldenlast en afhankelijkheid van krediet.

Het verval is onstuitbaar, een enkele kortstondige opleving verandert daar niets aan. Zoals ik uiteenzet in *De crash van 2010* zal het komende decennium de gemiddelde jaarlijkse groei van de wereldconomie 1,0 tot 1,3 procent bedragen, met uiterste waarden van +2,6 en -0,5 procent. Zulke groeicijfers zullen in veel landen rampzalige gevolgen hebben. Wie weet dat de wereldconomie tussen 1950 en 1973 groeide met gemiddeld 5 procent en de dertig jaar daarna met 3,5 procent per jaar, zal zich daarbij iets kunnen voorstellen.

Ik herhaal daarom wat ik al sinds 2006 betoog. Het ergste moet nog komen, de crash in de tweede helft van 2010. In het huidige model is geen oplossing voorhanden. We staan op de drempel van een systeemcrisis, wat betekent dat het huidige model uitgeput is.

Oplossingen zullen komen van een nieuw model, gebaseerd op doelmatigheid en op coördinatie tussen individuen. Dat is iets anders dan het individualisme zoals we dat nu kennen. En uiteraard zal de uitweg niet bestaan uit een ieder-voor-zichbenadering waarin elk land zijn eigen weg gaat, maar uit nieuwe vormen van internationale economische samenwerking: een werkelijke, post-globale samenwerking.

Vertaling: Lex Rietman.